

Din Eğitimi ve Etik (Bugünün Dini Tutumunda Geçmişin Din Eğitimi İzleri) (İlyas Erpay, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2022, 216 sayfa.)

Arş. Gör. Yasemin Ateşmen Özer | ORCID: 0000-0001-8363-2254 | yasemin.atesmen@siirt.edu.tr
Siirt Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Eğitimi Ana Bilim Dalı, Siirt,
Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/05ptwtz25>

Öz

Bu çalışmada, Din Eğitimi ve Etik (Bugünün Dini Tutumunda Geçmişin Din Eğitimi İzleri) adlı kitabın tanıtımı amaçlanmıştır. Kitap, Nobel Akademik Yayıncılık tarafından 2022 yılında Türkçe olarak yazılmış olup 216 sayfadır. Kitap, etik ilkelerinin bulunmadığı bir din eğitiminin bireylerin dini yaşamında açtığı tahribat üzerinde durarak etik ilkelere bağlı bir din eğitiminde ise bireylerin dini yaşamında nasıl rol oynayacağını sunmayı ve bu konulara dikkat çekmeyi amaçlamaktadır. Bu kitap yedi bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler sırasıyla şu şekilde sunulmuştur; birinci bölüm “Türkiye’de Din Eğitimi Tarihine Kısa Bir Bakış”, ikinci bölüm “Etik”, üçüncü bölüm “Din Eğitimi ve Mesleki Etik”, dördüncü bölüm “Etik Açından İslam Geleneğinde Din Eğitimiçilerinin Üslup, Tutum ve Davranışları ile Din Eğitiminde Kişisel Yetkinlik Unsurlarının Davranışa Etkisi”, beşinci bölüm “Geçmişin Din Eğitimi İzlerinde Etik ve Etik Dışı Davranışlar Üzerine Bir Araştırma”, altıncı bölüm “Anlatı Hikayeleri Perspektifinde Din Eğitiminde Mesleki Etik”, yedinci ve son bölümde “Din Eğitimi Sürecinde Din Eğitimcisinin Etik Dışı Davranışlarının Normatif Etik Açısından Değerlendirilmesi”. Bu kitap, Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde öğrenim gören öğrencilerin katılımıyla şekillenen nitel bir araştırmayı da içermektedir. Bahsedilen araştırma ile din eğitimi sürecinde yaşanan olay ve olgulardan hareket edilmiştir. Yazarın bu araştırma bulguları neticesinde din eğitiminde mesleki etik inşa etme çabası dikkat çekicidir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Etik, Ahlak, Din Eğitiminde Mesleki Etik, Dini Tutum.

Atf Bilgisi: Ateşmen Özer, Yasemin. “Din Eğitimi ve Etik Bugünün Dini Tutumunda Geçmişin Din Eğitimi İzleri”. *Marifetname* 10/2 (Aralık 2023), 775-782.

<https://doi.org/10.47425/marifetname.vi.1387413>

Geliş Tarihi	07.11.2023
Kabul Tarihi	05.12.2023
Yayın Tarihi	31.12.2023
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. (Yasemin Ateşmen Özer)
Etik Beyan	Yapıldı – iThenticate
Benzerlik Taraması	marifetnameetikbildirim@gmail.com
Etik Bildirim	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Çıkar Çatışması	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Finansman	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.
Telif Hakkı & Lisans	

Religious Education and Ethics (Traces of Religious Education of the Past in Today's Religious Attitude)

Res. Asst. Yasemin Ateşmen Özer | ORCID: 0000-0001-8363-2254 | yasemin.atesmen@siirt.edu.tr

Siirt University, Faculty of Theology, Department of Philosophy and Religious Studies, Department of Religious Education, Siirt, Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/05ptwtz25>

Abstract

This study aims to introduce the book called "Religious Education and Ethics (Traces of Past Religious Education in Today's Religious Attitudes)." The book was written in Turkish in 2022 by Nobel Academic Publishing and consists of 216 pages. The book focuses on the impact of an education in religion that lacks ethical principles on individuals' religious lives and aims to present how individuals would play a role in their religious lives with education based on ethical principles, drawing attention to these topics. This book is divided into seven chapters, presented in the following order: the first chapter provides "A Brief Overview of Religious Education History in Turkey," the second chapter covers "Ethics," the third chapter discusses "Religious Education and Professional Ethics," the fourth chapter explores "The Influence of the Manner, Attitude, and Behavior of Religious Educators in Islamic Tradition and the Personal Competency Elements in Religious Education from an Ethical Perspective," the fifth chapter delves into "An Investigation on Ethical and Unethical Behaviors in the Traces of Past Religious Education," the sixth chapter looks at "Professional Ethics in Religious Education from a Narrative Stories Perspective," and the seventh and final chapter evaluates "Unethical Behaviors of Religious Educators in the Process of Religious Education from a Normative Ethical Perspective." This book also includes a qualitative research that was shaped with the participation of students studying at Siirt University's Faculty of Theology. The mentioned research is based on events and phenomena that occurred during the religious education process. The author's effort to construct professional ethics in religious education based on the findings of this research is noteworthy.

Keywords: Religious Education, Ethics, Morals, Professional Ethics in Religious Education, Religious Attitudes.

Citation: Ateşmen Özer, Yasemin. "Religious Education and Ethics Traces of Religious Education of the Past in Today's Religious Attitude: İlyas Erpay". *Marifetname* 10/2 (December 2023), 775-782.

<https://doi.org/10.47425/marifetname.vi.1387413>

Date of Submission	07.11.2023
Date of Acceptance	05.12.2023
Date of Publication	31.12.2023
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited. (Yasemin Ateşmen Özer)
Plagiarism Checks	Yes – iThenticate
Conflicts of Interest	The author has no conflict of interest to declare.
Complaints	marifetmanetikbildirim@gmail.com
Grant Support	No external funding was used to support this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0 .

“Din eğitimi sürecinde talebenin gönlü kazanılmadan,
Allahu Teala'nın rızasını kazanmak mümkün müdür?”¹

*Din Eğitimi ve Etik*², kitabının yazarı Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde öğrenim gören öğrencilerin, çocukluk döneminden itibaren din eğitimi aldığı zaman diliminde yaşadığı olumlu ve olumsuz bireysel hikayelerindeki din eğitimcilerinin davranışlarını, din eğitiminde meslek etiğinin belirleyici temel unsuru olarak ele almıştır. Kitapta, bu unsurların din eğitimine yansımalarının incelenmesi hedeflenmiştir.

Din Eğitimi ve Etik adlı kitap, yedi bölümden oluşmaktadır. Bu kitabın bölümlerinin adları sırasıyla şu şekildedir; Birinci bölüm “Türkiye’de Din Eğitimi Tarihine Kısa Bir Bakış”, ikinci bölüm “Etik”, üçüncü bölüm “Din Eğitimi ve Mesleki Etik”, dördüncü bölüm “Etik Açısından İslam Geleneğinde Din Eğitimcilerinin Üslup, Tutum ve Davranışları ile Din Eğitiminde Kişisel Yetkinlik Unsurlarının Davranışa Etkisi”, beşinci bölüm “Geçmişin Din Eğitimi İzlerinde Etik ve Etik Dışı Davranışlar Üzerine Bir Araştırma”, altıncı bölüm “Anlatı Hikayeleri Perspektifinde Din Eğitiminde Mesleki Etik”, yedinci ve son bölümde “Din Eğitimi Sürecinde Din Eğitimcisinin Etik Dışı Davranışlarının Normatif Etik Açısından Değerlendirilmesi”.

Birinci bölümde, Türkiye’de din eğitimi tarihine kısaca değinilmiştir. Türkiye’de din eğitiminin verildiği örgün ve yaygın din eğitiminin neliği açıklanarak ailede din eğitimi konusu hakkında bilgi sunulmuştur. Çalışmanın bu bölümünde yazar, Cumhuriyet sonrası Türkiye’de din eğitimi anlayabilmek için Osmanlı’nın son dönem din

¹ İlyas Erpay, *Din Eğitimi ve Etik (Bugünün Dini Tutumunda Geçmişin Din Eğitimi İzleri)* (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2022).

² *Din Eğitimi ve Etik Bugünün Dini Tutumlarında Geçmişin Din Eğitimi İzleri* adlı kitap bundan sonra *Din Eğitimi ve Etik* adıyla kullanılmıştır.

eğitimi çalışmalarını incelediğini ifade etmektedir. Çalışmanın devamında ise araştırma konusu ile irtibatlı olan, din eğitiminde etik konusuyla birincil ilişkili olan Cumhuriyet Dönemi örgün ve yaygın din eğitimi başlıklarına ek olarak ailede din eğitimi konuları incelenmiştir.

İkinci bölümde, etik kavramı etraflıca felsefi bir bakış açısıyla incelenmiştir. Bu bölümde “Etik olgusu ahlak felsefesi ile özdeş midir?” ile “Etik olgusu ahlak felsefesinin bir alt disiplini midir?” soruları araştırmanın temel sorularıdır. Bu bölümde ilk olarak birey hayatına evrensel değerler katan etik ilkesinin niçin insan yaşamında değerli olduğu mevzusuna değinilerek etiğin değeri belirginleştirilmeye gayret edilmiştir. Devamında ise, etik olgusu kavramsal yönden irdelenerek etik türleri ile ilgili konu başlıkları yer almıştır. Ayrıca bu bölümde sıklıkla tartışılan etik ve ahlak kavramlarının anlamsal ayrımları yapılmaya çalışılmıştır. Böylece çalışmanın önemli bir kısmını oluşturan etik olgusu, pek çok yönden incelenmesi bu bölümde gerçekleştirilmiştir.

Üçüncü bölümde, yazar tarafından çalışmada önemli olduğu düşünülen uygulamalı etiğin bir alt başlığı olan mesleki etik ayrıca irdelenmiştir. Mesleki etik kavramının evrensel bir niteliğe sahip olduğu yazar tarafından belirtilmiştir. Bu bağlamda din eğitimciliğinin mesleki etik ilkelerinin henüz tam anlamıyla belirlenmediği üzerinde durulmuş, mesleğin itibarını zedelememek adına örnek bir din eğitimcisi kimliğine sahip olmak için din eğitiminde etik ilkelerin gerekliliği belirtilmiştir. Bir önceki bölümde etiğin değerinin iyi ya da kötü, doğru ya da yanlış insanın göreceli tercihine bırakılmaması açısından değerli olduğunu belirten yazar, bu bakış açısıyla din eğitimi sırasındaki her bir din eğitimcisinin kendi vicdanına bırakılmış olan göreceli davranışları yadsımış, din eğitiminin belirli normlara bağlanmış etik ilkeleri olması gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca bu bölümde din, din eğitimi ve din

eğitimcisi kavramları incelenmiştir. Bu doğrultuda din eğitiminde meslek etiği önemliliği vurgulanmıştır. Sonuç olarak bölüm içerisinde din eğitiminde mesleki etik ilkeleri üzerinde durduğu söylenebilir.

Dördüncü bölümde, üçüncü bölümde incelenen mesleki etik konusunun İslam geleneğindeki yansımaları üzerinde durulmaktadır. Bu bölümde, ilk olarak İslam peygamberi Hz. Muhammed'in (s.a.v) bir din eğitimcisi olarak dil, üslup ve tutumlarının örneklendirilmesi ve Kur'an'ın din eğitimcisine yüklediği fonksiyon üzerinde değerlendirme yapılmıştır. Sonrasında gelenekten beslenen İslam bilginlerinin din eğitimcilerine yönelik görüşleri ayet ve hadislerle desteklenerek sunulmaktadır. Nihayetinde yazar, din eğitimcisinin mesleki etik ilkelerini İslam geleneğinde değerlendirmiştir.

Beşinci bölümde, yazarın yapmış olduğu araştırmanın bir bölümü sunulmuştur. Bu araştırmanın diğer bir bölümü altıncı bölümde sunulmaktadır. Yazar, bu bölümü "Geçmişin Din Eğitimi İzlerinde Etik ve Etik Dışı Davranışlar Üzerine Bir Araştırma" olarak isimlendirmiştir. Bu çalışmada örneklem grubunda yer alan Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde öğrenim gören katılımcıların bireysel hikayeleri temel alınarak din eğitimi sürecinde karşılaştıkları etik ya da etik dışı davranışların katılımcıların dini tutumlarına nasıl bir etki bıraktığını incelemek amaçlanmıştır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan anlatı (narrative) deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi 2. Sınıf öğrencilerinden 169 kişi oluşturmaktadır. Bu çalışma grubunun seçilme nedeni olarak yazar, bu öğrencilerin mesleki bir ders olarak din eğitimi dersiyle ilk kez karşılaşmaları nedenini öne sürmektedir. Araştırma için yazar, öğrencilere dört açık uçlu soru yönelmiştir. Öğrencilerden onlarda iz bırakan yani unutamadıkları dini yaşantıları üzerinde etkiye sahip olan

en önemli olayın yani kişisel hikayesinin yazılması istenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular olumlu³ ve olumsuz kodlar⁴ olarak belirtilmiştir. Olumlu etik hikayeler, araştırmacı tarafından “yaşayan etik hikayeler” olarak adlandırılırken, olumsuz etik hikayeler ise “kayıp etik hikayeler” olarak adlandırılmıştır. Araştırma bulguları açısından dikkat çekicidir⁵.

Katılımcıların %65,1’inin din eğitimi sürecinde bireysel anlatısının muhtevası olumsuz niteliktedir. Bu öğrenciler etik dışı davranışlara maruz kalmışlardır. Bu kimselere din eğitimi, baskı, şiddet, zorlama ve küçük düşürücü üslup ile sunulmuştur.

Din Eğitimi sürecinde aile tarafından etik dışı davranışlara maruz kalan öğrencilerin oranı %20,1’dir. Örgün ya da yaygın eğitim kurumlarında etik dışı davranışlara maruz kalan katılımcıların oranı %39,1’dir.

Katılımcıların paylaştığı kişisel hikayelerin %31’i ailede, %39,9’u yaygın eğitim kurumlarında, %29,2’si örgün eğitim kurumlarında gerçekleştiği tespit edilmiştir. Bu verilere göre en fazla hikâyenin yaşandığı yaygın din eğitim kurumları olan camiler, Kuran kursları, medreseler ve cemaatlerdir.

Katılımcıların bireysel anlatılarının niteliği, ibadetleri yerine getirme hususunda da belirleyici bir etki bırakmıştır. Dini ritüelleri hiç aksatmadan yerine getirenlerin %30,5’i din eğitimi sürecinde kişisel hikayesi olumlu niteliğe sahip olan öğrencilerdir.

Son olarak bu araştırma sonucunda din eğitimi verenlerin din

³ Araştırmada olumlu kodlar, dine yaklaşma ve dine bağlılığın artmasıdır.

⁴ Araştırmada olumsuz kodlar ise, dinden soğuma, çekingenlik, ön yargı, uzaklaşma, baskı, korku, nefret ve öfkedir.

⁵ Erpay, *Din Eğitimi ve Etik (Bugünün Dini Tutumunda Geçmişin Din Eğitimi İzleri)*, 130-134.

eğitimini baskı, zorlama ve Şiddet k¼lt¼r¼ne maruz kalan katılımcılar dini konularda merak edilen konuları araŐtırmaktan çekinme, dinin baskının karŐılıđı olduğunu d¼Ő¼nme, ana-baba korkusu ile ibadetleri yerine getirme yansımalarını beraberinde getirdiği sonuğlarına ulaŐılmıŐtır.⁶

Altıncı b¼l¼mde, beşinci b¼l¼mde ¼zerinde durulan araştırma ile bağlantılı bir b¼l¼md¼r. Bu b¼l¼mde, araŐtırmaya katılan ¼đrencilerin kişisel hikayelerinden toplanan verilerin incelenmesi s¼z konusudur. Bu araştırmadan toplanan veriler i¼erik analizi yapılarak ¼z¼mlenmiŐtir. Katılımcılardan elde edilen anlatılar etik ve etik dışı olarak gruplandırılmıŐtır. Din eğitimi s¼recinde yaşanan olumsuz kişisel hikayeleri “kayıp etik” olarak isimlendirilmiŐtir. Bu baŐlık altında yaygın din eğitimi kurumlarında (on anlatı), ¼rg¼n eğitim kurumlarında (on anlatı), ailede (on bir anlatı) ger¼ekleŐen kayıp etik ¼rnekleri “Sorularla D¼Ő¼nelim, TartıŐalım” b¼l¼mleriyle deđerlendirilmiŐtir. Din eğitimi s¼recinde olumlu kişisel hikayeler “yaşayan etik” olarak isimlendirilmiŐtir. Aynı Şekilde bu kısımda da din eğitiminde olumlu muhteva sunulmuŐ ve yazar tarafından deđerlendirilmiŐtir.

Yedinci b¼l¼mde yazar, din eğitimcisinin etik dışı tutumlarına, normatif etik anlayıŐının mı etki ettiği sorusu ¼zerine tartıŐmıŐtır. Nihayetinde bu b¼l¼mde din eğitimi-¼đretimi ile normatif etik ilkeleri arasındaki iliŐki, yazar tarafından yorumlarla zenginleŐtirilerek ele alınmıştır. Bu kısımda temel soru olarak “Din eğitimi s¼recinde etik dışı davranışların temelinde normatif etik anlayışı olabilir mi?” sorusu ¼zerinde durulmuŐtur.

⁶ Erpay, *Din Eğitimi ve Etik (Bug¼n¼n Dini Tutumunda Ge¼miŐin Din Eğitimi İzleri)*, 134.

Sonuç

Sonuç olarak bu çalışmada öncelikle, geçmişteki birikimin bugüne ışık tuttuğu ilkesiyle günümüzdeki dönemi daha iyi anlayabilmek adına Osmanlı son döneminin örgün ve yaygın din eğitimi başlıkları ve ailede din eğitimi konusuna yer verildiğini görmekteyiz.

Kitapta ikinci olarak üzerinde durulan konu olan etik kavramıyla ilgili olarak yazar, etikle ahlak kavramlarının ayırsızlığına dikkat çeker. Yazar etik probleminin niçinini değerlendirirken “Niçin nefes alıyorsunuz?” şeklindeki bir soru ile “Niçin etik?” sorularını eş değer kabul etmiştir.

Üçüncü olarak, araştırmanın önemli bir kısmını oluşturan mesleki etik konusu değerlendirilerek “Din eğitiminde mesleki etik ilkelerinden bahsedilebilir mi?” sorusu üzerinde durulmaktadır.

Dördüncü olarak, din eğitimi ve etik konusu ile ilişkili olarak değerlendirilen İslam geleneği içerisinde din eğitimcilerinin üslup, tutum, davranışları ve kişisel yetkinlik unsurları ile birlikte değerlendirilmesi ele alınmıştır.

Bir diğer dikkat çeken vurgu olarak beşinci ve altıncı bölüm birbiriyle irtibatlıdır. Araştırma kapsamında yapılan bir araştırmanın sonuçları bu iki bölümde sunulmuştur. Bu araştırma ile din eğitiminin meslek etiği, değer ve ilkeleri oluşturulmaya çalışılmıştır. Araştırmada yazar, ilahiyat öğrencilerinin geçmişte yaşadığı olumlu veya olumsuz olayın bugünkü dini tutumuna etkisini irdelemektedir.

Son bölüm olan yedinci bölümde, din eğitimi sürecinde etik dışı davranışlarımıza hangi kuramın temel teşkil edebileceği tartışması yer almaktadır.

Bu çalışma çerçevesinde sadece sonuççu etik, ödev etiği ya da erdem etiğine dayanan, toplum tutumlarının göz ardı edildiği bir ortamda

din anlayışı da birtakım sorunlar mevcuttur. Bu durumlar din eğitimi sürecinde, dini ritüellerden soğuma, dine karşı olumsuz tutum geliştirme gibi sonuçlar oluşabilir. Bir din eğitimsi, bireyin dini davranışlarında olumsuz dini tutum oluşturabilme ihtimalini göz önünde bulundurarak hoşgörü zeminine dayanan bir din dili geliştirme bilincinde olması din eğitimisine din eğitiminde mesleki etik oluşturmada yol gösterici olabilir.

Din eğitiminde mesleki etik oluşturmada İslami geleneğin muhtevası oldukça güçlüdür. Bu anlamda Kur'an-ı Kerim'in yansımaları ve Hz. Muhammed'in (s.a.v) pratiklerinden meydana gelecek bir teori oluşturma çalışması şu şekilde sıralanabilir; öğrencinin özgür iradesi için demokratik ortam sağlama, öğrenciyle karşılıklı doğru iletişim, saygı ve sevgi, öğrenciye güven verme ve güvenli ortam sağlama, adil ve eşit davranma, iyi örnek olma, şiddetsiz eğitim ve takdir etmedir. Bu doğrultuda din eğitimcilerine yönelik mesleki etik ilkeler ise şunlardır; mesleki yeterlilik, güzel ahlak ve davranışa yansımaları, uygun öğretim tekniklerini kullanma ve mesleki yetkinlik olarak sıralanabilir.

Tüm bu ilkelerin anlamlandırılması için insanın kendine çıkan yolları bulması gerekir. "Kendini bilen Rabbin bilir." ilkesi insanın öteki ile tanışabilmesi ve insanın insanlık onuruna uygun bir yaşam sürmesi için ilahi sorumluluk bilincine dayanan bir din eğitiminde etik yönelimi ile oluşturulabilir.